

Competenties systeemtherapeutisch werker (STW)

versie 15 januari 2015

Inleiding

De NVRG maakt een onderscheid tussen de systeemtherapeut (ST) en de systeemtherapeutisch werker (STW). Beide profielen kennen hun eigen criteria met betrekking tot kennis, vaardigheden en attitude (competenties).

Het centrale paradigma in het systeemtheoretisch denken en handelen is dat het functioneren van mensen betekenis krijgt en begrepen kan worden door wat zich tussen mensen afspeelt: door hun *interacties* en *relaties*. Wat zich tussen mensen afspeelt, krijgt slechts betekenis in een *context*. In iedere interactie resoneren vele contexten mee. Het op een contextuele en relationele wijze kunnen kijken naar problemen en oplossingen is de kerncompetentie van systeemtherapeuten en systeemtherapeutisch werkers. Het vormt de rode draad van hun opleiding.

Het verschil tussen de STW en de ST komt voort uit:

- het niveau van de vooropleiding (bachelor versus master);
- het niveau waarop ze de verschillende competenties beheersen;
- de mate waarin zij resultaten van wetenschappelijk onderzoek kunnen inzetten binnen hun dagelijks werk;
- het aantal systemische methodieken en technieken dat ze beheersen;
- de diversiteit in doelgroepen waar ze mee werken;

Dit document beschrijft de competenties die een STW moet beheersen om het vak van systeemtherapeutisch werker op een professionele wijze uit te kunnen oefenen. De competenties geven richting en inhoud aan het leren. Op basis hiervan worden de eindtermen van de opleiding tot systeemtherapeutisch werker bepaald en de normen ten aanzien van nascholingsactiviteiten opgesteld.

Competenties

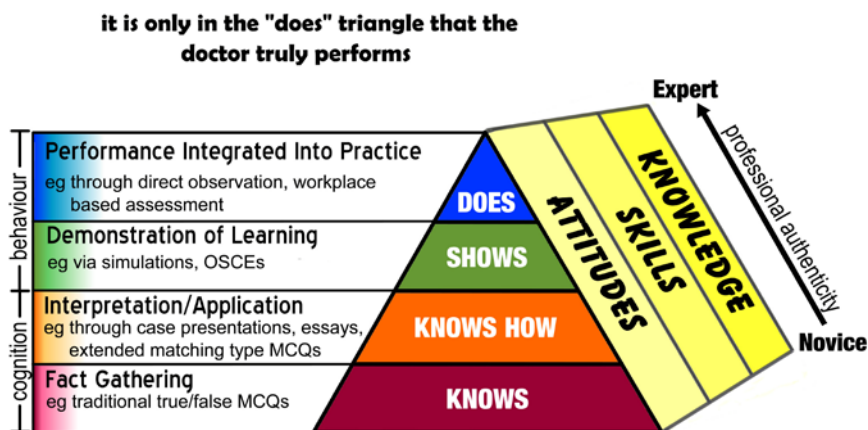
Voor de STW worden drie typen competenties onderscheiden :

- I. Systemische Metacompetenties
- II. Systemische Basiscompetenties
- III. Competenties om systeemtherapeutische technieken toe te passen

I. Systemische Metacompetenties (MC)

De *systemische metacompetenties* zijn de essentie van het systeemtheoretisch denken en handelen en te beschouwen als het einddoel van de opleiding. Aan het eind van de opleiding beheerst de cursist deze competenties en de cursist laat dit zien in de praktijk en in de supervisie (zie hieronder de driehoek van Miller).

MILLER'S PRISM OF CLINICAL COMPETENCE (aka Miller's Pyramid)

Based on work by Miller GE, *The Assessment of Clinical Skills/Competence/Performance*; Acad. Med. 1990; 65(9): 63-67
Adapted by Drs. R. Mehay & R. Burns, UK (Jan 2009)

MC 1

De STW ontwikkelt een interpersoonlijk perspectief op problemen en mogelijke oplossingen en kan deze ook verwoorden. Binnen dit perspectief worden problemen niet geïndividualiseerd en worden moeilijkheden geplaatst in contexten en relaties. De STW beschrijft problemen op een niet-pathologiserende en positieve wijze, met aandacht voor diversiteit en voor de bronnen van (veer) kracht van cliënten.

MC 2

De basis attitude van de STW is die van meervoudige partijdigheid. Een STW kan zich verplaatsen in verschillende mensen met verschillende standpunten en rekening houden met eventueel belangrijke afwezigingen. Hij is nieuwsgierig en zijn uitgangspunt is dat cliënten expert zijn over hun eigen leven.

MC 3

De STW ziet zichzelf als onderdeel van een groter hulpverleningssysteem. Hij heeft hierbij zicht op zijn eigen rol en ziet welke invloed zijn eigen geschiedenis en sociaal-culturele achtergrond kan hebben op de hulpverlening.

MC 4

De STW staat open voor feedback om de werkrelatie te ontwikkelen en in stand te houden.

MC 5

De STW kan in overleg met collega's en derden een relationeel perspectief hanteren.

II. Systemische Basiscompetenties (BC)

De systemische basiscompetenties vallen uiteen in twee categorieën:

- A. Kennis van de principes die ten grondslag liggen aan systeemtherapie
- B. Vaardigheden om systeemgesprekken te initiëren, uit te voeren en af te sluiten

BC A1

De STW ziet individuen in het kader van hun onderlinge relaties en interacties en als functionerend in diverse contexten. Waarbij de STW weet dat:

- a. onderlinge interacties zich ontwikkelen in de tijd en worden gekenmerkt door voortdurende en zich herhalende feedbackpatronen, dat interactiepatronen zichtbaar worden in gedrag en dat betekenisgeving bij sociale interacties een belangrijke rol speelt;
- b. de manier waarop individuen zich tot elkaar verhouden wordt beïnvloed door contextuele factoren. Belangrijke contexten zijn: familie en andere belangrijke relaties, sociale netwerken, professionele kaders, culturele, maatschappelijke en sociaal-politieke omgeving;
- c. de manier waarop individuen zich binnen de verschillende contexten tot elkaar verhouden wordt beïnvloed door ondermeer biologische factoren, de ontwikkelingsfase waar de individuen zich in bevinden, hun geschiedenis (zowel individueel als familiaal) en door recente gebeurtenissen;
- d. interacties en betekenisgeving mede bepaald worden door overheersende discoursen en beïnvloed worden door macht waardoor belangrijke contexten zoals etniciteit, gender, sociale klasse, religie, spiritualiteit en het behoren tot een seksuele minderheidsgroep, overschaduwd kunnen worden;
- e. er altijd veelvoudige perspectieven en beschrijvingen mogelijk zijn, dat systeemleden meestal verschillen in hun beschrijvingen van eenzelfde gebeurtenis en dat dit hun interacties beïnvloedt;
- f. hij interacteert mét en onderdeel is van het (therapeutisch) systeem maar ook onderdeel is van de context waarin hij werkt.

BC A2

De STW is op de hoogte van systemische theorieën over verandering: De STW:

- a. kent de volgende perspectieven over systemische verandering:
 - o gezinsontwikkelingsperspectief,
 - o communicatief perspectief,
 - o structureel perspectief,
 - o oplossingsgericht perspectief;
- b. weet dat alle systemen in principe in staat zijn tot verandering;
- c. weet dat verandering in een deel van het systeem alle systeemleden beïnvloedt.

BC A3

De STW is op de hoogte van de (wetenschappelijke) ontwikkelingen binnen de praktijk van de systeemtherapie.

BC B1

De STW is een netwerker en heeft, ongeacht de functie en setting, aandacht voor de brede systemische context voorafgaand aan een eerste gesprek. De STW verzamelt informatie:

- a. om de context waarin de hulpvraag is ontstaan en van waaruit de verwijzing heeft plaatsgevonden te kunnen begrijpen;
- b. over het aanmeldingsprobleem en over het grotere systeem waar de hulpvrager(s) deel van uitmaakt (maken);
- c. om de invloed van het probleem en de bronnen van veerkracht van de systeemleden in kaart te brengen;
- d. over welke rasters (cliënt-systeem-therapeut-instelling-cultuur) mogelijk meespelen (contextuele reflectie);
- e. om hypothesen te vormen.

BC B2

De STW is in staat om samen met de verschillende betrokken partijen (aangemeld systeem, verwijzer(s) en andere mogelijk betrokkenen) een systemische context te creëren van waaruit er voortgang van het hulpverleningsproces kan plaatsvinden. De STW kan daarbij:

- a. problemen in systemische termen formuleren;
- b. samen met betrokken partijen beslissen of en hoe er verder wordt gegaan, in welke setting dit zal gebeuren en wie daarbij betrokken worden.

BC B3

De STW kent zijn eigen mogelijkheden en beperkingen binnen het gehele hulpverleningstraject.

BC B4

De STW is in staat om een werkrelatie op te bouwen en te onderhouden vanuit meervoudige partijdigheid. De STW kan:

- a. gebruik maken van de eigen innerlijke dialoog;
- b. afhankelijk van de vraag en de context, switchen tussen verschillende rollen: expert, coach en facilitator;
- c. er voor zorgen dat alle betrokken partijen begrijpen waarom er gekozen is voor een bepaald hulpverleningstraject waarbij hij rekening houdt met de wensen van de cliënten en alert is op breuken in de werkrelatie .

BC B5

De STW heeft gedurende het hulpverleningstraject:

- a. aandacht voor zijn eigen positie te midden van een grotere hulpverleningscontext en;
- b. is in staat om zo nodig een groot overleg met de verschillende betrokken partijen te organiseren waarmee;
 - a. hij na verloop van tijd het hulpverleningsproces evalueert en;
 - b. als er geen positieve veranderingen plaatsvinden overlegt hij met betrokken partijen over hoe er met de ontstane situatie moet worden omgegaan.

BC B6

De STW beëindigt een hulpverleningstraject waarbij hij, al dan niet in overleg met alle betrokken partijen:

- a. veranderingen vaststelt;
- b. bespreekt hoe positieve veranderingen vastgehouden kunnen worden en hoe omgegaan kan worden met een mogelijke terugval.

III. Competenties om systeemtherapeutische technieken toe te passen (TC)

De STW kan binnen een hulpverleningstraject verschillende *systeemtherapeutische technieken* inzetten waarbij hij de cliënt duidelijk maakt welke veranderingsopties met de technieken worden nagestreefd.

TC 1

De STW is in staat om systemische hypothesen te formuleren in verschillende stadia van het hulpverleningstraject.

TC 2

De STW kent de kracht van systemische vragen en weet deze toe te passen ter ondersteuning aan het hulpverleningsproces

TC 3

De STW brengt systemen in kaart om het (relationeel) inzicht te vergroten. Dit doet hij onder andere door middel van een genogram, een gezinskaart en een levenslijn.

TC 4

De STW gebruikt technieken die gericht zijn op verandering in relaties, gedrag en betekenisgeving zoals: invoegen, focussen, herstructureren en heretiketteren.

TC5

De STW kan verschillende soorten opdrachten geven en kan de cliënt motiveren deze opdrachten uit te voeren.

TC 6

De STW kan een gewenste situatie voor cliënten in kaart brengen door bijvoorbeeld het stellen van toekomstgerichte vragen en schaalvragen.